

УДК 394 [477]
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/82-1-2>

Ярослав БІЛИК,
orcid.org/0000-0001-8970-4677
доктор філософії PhD,
старший викладач кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки
Херсонського національного технічного університету
(Хмельницький, Україна) marcel8965@gmail.com

ДЕРЖАВНІ СВЯТА В УКРАЇНІ ЯК ІНДИКАТОР ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ

У статті порушується проблема державних свят в Україні як індикатора формування національних цінностей. Розглядається природа українських свят та вказується на суттєвій їх розбіжності з нав'язаним радянським минулим. Зазначаються умови формування державних свят і схожість усталених українських традицій з європейською спільнотою. Розповідається про боротьбу за становлення українських державних свят у період перебудови і становлення незалежної України. Увага присвячується Дню незалежності України як системоутворюючому святу, зазначається про становлення демократичних національних цінностей. Визначається важливість свята і його вплив на усвідомлення своєї громадянської приналежності.

Мета дослідження – проаналізувати особливості формування державних свят в Україні як індикатора формування національних цінностей. Осмислити природу свят, розкрити нові перспективи для формування механізмів пробудження національної свідомості й ідентичності, об'єднання нації і протидії деструктивним впливам зовні.

Сьогодні свята мають сакральне, духовне значення і відіграють важливу роль у житті людини, впливаючи на соціальні норми, ідеї та цінності. Вони також мають емоційний та психологічний вплив на свідомість людини. Національні свята сприяють єдності, відображають історію та традиції нації, є відбиттям минулого держави. За радянських часів свята служили механізмом пропаганди комуністичних цінностей, асиміляції людей та створення колективної свідомості. Державні свята в радянській системі популяризували офіційну ідеологію, прищеплювали стереотипи, виховували повагу до державних органів та радянської ідентичності. Сьогодні свята мають використовуватися для трансляції національної ідеї та наповнювати людей почуттям піднесення, радості, єдності та гордості, усвідомлення своєї приналежності до нації і держави.

Ключові слова: свята, Україна, ідеологія, національні свята, цінності.

Yaroslav BILYK,
orcid.org/0000-0001-8970-4677
Doctor of Philosophy PhD,
Senior Lecturer at the Department of Economics, Entrepreneurship and Economic Security
Kherson National Technical University
(Khmelnyskiy, Ukraine) marcel8965@gmail.com

PUBLIC HOLIDAYS IN UKRAINE AS AN INDICATOR OF THE FORMATION OF NATIONAL VALUES

The article raises the issue of public holidays in Ukraine as an indicator of the formation of national values. The author examines the nature of Ukrainian holidays and points out their significant divergence from the imposed Soviet past. The conditions for the formation of public holidays and the similarity of established Ukrainian traditions with the European community are noted. The author describes the struggle for the establishment of Ukrainian public holidays during the period of perestroika and the formation of independent Ukraine. Attention is paid to the Independence Day of Ukraine as a systemic holiday, and the formation of democratic national values is noted. The importance of the holiday and its impact on the awareness of one's civic affiliation are determined.

The purpose of the study is to analyze the peculiarities of the formation of public holidays in Ukraine as an indicator of the formation of national values. To understand the nature of holidays, to reveal new perspectives for the formation of mechanisms for awakening national consciousness and identity, uniting the nation and counteracting destructive external influences.

Today, holidays have a sacred and spiritual meaning and play an important role in human life, influencing social norms, ideas and values. They also have an emotional and psychological impact on human consciousness. National holidays promote unity, reflect the history and traditions of the nation, and reflect the past of the state. In Soviet times, holidays served as a mechanism for promoting communist values, assimilating people and creating a collective consciousness.

Public holidays in the Soviet system popularised the official ideology, inculcated stereotypes, and fostered respect for state bodies and Soviet identity. Today, holidays should be used to broadcast the national idea and fill people with a sense of elation, joy, unity and pride, and an awareness of their belonging to the nation and the state.

Key words: holidays, Ukraine, ideology, national holidays, values.

Постановка проблеми. Широкомасштабна війна в Україні гостро поставила питання української ідентичності, тому вкрай важливо висвітлити державні свята в Україні як індикатора формування національних цінностей. Наразі актуальним питанням є розкриття природи українських свят та їх розбіжності з нав'язаним радянським минулим. Слід зазначити, що свята в Україні мають усталені традиції, що єднають нас з європейською спільнотою. Свята є джерелом, що виступають містком між державою і суспільством, сприяють згуртуванню нації, є відбиттям історії народу, тому вкрай важливо визначити становлення українських свят як індикатора формування національних цінностей.

Аналіз досліджень Питання природи українських свят цікавить різноманітні наукові спільноти: істориків, культурологів, філософів, релігійознавців, соціологів, філологів, державних службовців. Серед істориків слід виділити роботи Юрія Каганова (Каганов, 2013), Тетяни Гаєвської (Гаєвська, 2013), які розглядали радянські свята в Україні та їх вплив на історію, культуру, політику, ідеологію. Науковці Надія Бабенко (Бабенко, 2013), Ольга Поправко (Поправко, 2021), Наталія Колесник (Колесник, 2018) вивчали знакову природу українських народних традицій і свят. Петро Сабат (Сабат, 2023), Ніна Главацька (Главацька, 2024), Ярослав Бодак (Бодак, 2010) досліджували релігійне походження українських свят і традицій. Оксани Тарапон (Тарапон, 2016) і Юлія Слуцька (Слуцька, 2013) розглядали радянські свята як один із найпотужніших ідеологічних засобів державотворення, формування радянської обрядовості, яка повинна була забезпечити ліквідацію релігії і сформувати атеїстичну державу.

Мета дослідження – проаналізувати особливості формування державних свят в Україні як індикатора формування національних цінностей. Осмислити природу свят, розкрити нові перспективи для формування механізмів пробудження національної свідомості й ідентичності, об'єднанню нації і протидії деструктивним впливам зовні.

Виклад основного матеріалу. Свята завжди відігравали важливу роль у житті людей. Це не просто розвага чи відпочинок, вони мають сакральне, духовне значення. Свята, традиції, зазвичай, виступають як особлива форма спіл-

кування між людьми, формують і впливають не тільки на цілісне усвідомлення соціальних норм, ідей, цінностей, а й позначаються на почуттях учасників процесу. Завдяки своєму символізму і системі дій свята виконують емоційно-психологічний, пізнавальний і навчально-виховний вплив на свідомість. Завдяки обрядам виробляються стереотипні форми масової поведінки щодо домінуючої системи нормативних вимог.

Нам необхідно звернути увагу на державні і національні свята, які сприяють згуртуванню нації, є відбиттям історії держави, важливим показником того, що держава має своє минуле, історію, традиції. Національна індивідуальність, національна культура як вершина самовияву нації сприймається як вищі цінності. Віра людини у подальший розвиток, прагнення належати до могутньої і впливової нації є природними та зрозумілими (Гончарук, 2004: 170).

Перебуваючи у складі іноземних держав, українці зіштовхнулися з політикою знищення ознак національності: культури, релігії, мови. Асиміляція проходила в умовах насильницьких і компромісних заходів. Терор, залякування, заборони і масові вбивства поступово замінювались пільгами, заохоченнями, створенням компромісів.

Формування «радянської» ментальності, створення колективної свідомості громадян у республіках СРСР розпочалась із впровадженням саме нових державних свят, які пропагувати комуністичні цінності, поширювали радянські історичні міфи «братніх народів» з метою асиміляції, знищення й об'єднання народів республіки в єдиний «радянський народ». Для розробки свят злучали діячів культури і мистецтва, письменників і науковців, створювали відповідні комісії з впровадження і пропаганди радянської обрядовості. Юрій Каганов зазначає: «В кожному місті та селі були створені комісії по проведенню огляду-конкурсу, які чимало зробили для вивчення, узагальнення і пропаганди нової обрядовості. За час конкурсу було проведено свят першої борозни, 467 свят врожаю, 399 свят праці, 177 посвячень у робітничий клас і хліборобську сім'ю, 487 свят механізатора, 483 свят тваринника, 352 вшанування ветеранів праці, 109 інших трудових свят...» (Каганов, 2013: 189).

Державні свята в системі радянської влади відігравали важливу роль у популяризації офіційної

ідеології, насаджуванні стереотипів, формуванні поваги до державних органів і радянської ідентичності. З самого початку її існування радянська влада повною мірою усвідомлювала значимість впровадження державних свят та їх вплив на свідомість громадян. Науковці Оксана Тарапон, Юлія Слущька виділяють три типи поділу радянських свят: 1) свято реконструкція (обґрунтовує теперішнє через сакралізацію і репрезентацію минулого) – найважливіша група свят, що пов'язані із становленням держави, обумовлює основи святкового порядку і впливає на формування ідентичності; 2) свято-витіснення, покликане витіснити з культурної пам'яті певні фрагменти минулого за рахунок їх «виключення» та/або «заміни» символічно переробленої історичної події; 3) свято-закріплення, що має затверджувати вже існуючий святковий порядок за допомогою додаткового повторення основних цінностей. Загалом свята радянської епохи мали зафіксувати основні віхи історії та культури нової держави і транслювати їх через покоління вже як традиційні радянські (Тарапон, 2016: 100).

Найбільша увага була зосереджена на пропагуванні й ідеологізації ювілеїв, визначних партійних дат і подій. Керуючи всіма аспектами життєдіяльності в республіках СРСР, а особливо засобами масової інформації в журналах, газетах на телебаченні, розповсюджувалася ідеологічно «правильна» і необхідна інформація, яка закріплювалася позитивною асоціацією з використанням свят, саме відпочинку вихідного дня, премією, відпусткою, оздоровчим туром, масовим розважальним заходом.

Сьогодні, в умовах війни і боротьби за існування держави, свята мають стати одним із важливих заходів транслювання національної ідеї. Адже свято – це спогад про щось дуже важливе в житті людей, і ця згадка має наповнювати їх почуттям піднесення, радості, єднання, гордості за причетність до чогось спільного, життєво важливого (Глазунов, 2012: 39).

Найважливіші для держави свята оголошують неробочими днями, тим самим підкреслювалася їх вага. Етимологи вказують, що слово «святий», від якого утворилося «свято», походить від слів «сильний, квітучий», при цьому «сильний» є найперше його значення, а церковного значення воно набуло пізніше під впливом християнства (Глазунов, 2012: 41).

В Енциклопедії Сучасної України зазначенню, що державні свята це «встановлені законодавством держави святкові дні, пов'язані з видатними історичними, релігійними і традиційними датами <...> святкові дні є неробочими, тому робота під

час державних свят, оплачується у подвійному розмірі. У випадках, коли святковий день збігається з вихідним днем, вихідний день переноситься на наступний, після святкового» (Пилипчук, 2017).

Сьогодні свята в Україні варто розділити за трьома основними напрямками.

Передусім, це запровадженні національні свята, основна частина яких була сформована і закріплена у часи становлення незалежності України, а саме: День Соборності України – 22 січня; День Державного Герба України – 19 лютого; День героїв Небесної сотні – 20 лютого; День Державного Гімну України – 10 березня; День Конституції України – 28 червня; День Державного Прапора України – 23 серпня; День Незалежності України – 24 серпня; День захисників і захисниць України та українського козацтва – 14 жовтня; День вишиванки – 16 травня.

Вагоме місце в культурі і традиціях українського народу посідають релігійні свята, а саме: Різдво Христове – 25 грудня; Водохреща – 6 січня; Великдень перехідне свято за річним календарем; Трійця перехідне свято за річним календарем; Покрова святої Богородиці – 1 жовтня; День Святого Миколая 6 грудня.

До третьої категорії можемо віднести міжнародні свята: Новий рік – 1 січня; Міжнародний жіночий день 8 березня; День сміху – 1 квітня; День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939 – 1945 років – 8 травня. День Європи – 9 травня.

Святкування Дня незалежності України є першочерговим системоутворюючим фактором у процесі становлення демократичних національних цінностей і відбиває історію становлення державності і національної ідентичності, запоруки перемоги демократії. Свято являє собою точку відліку України як суверенної незалежної, демократичної, соціальної, правової держави.

Верховною Радою України, керуючись волею народу України і його прагненням створити демократичне суспільство, потребою всебічного забезпечення прав і свобод людини, пошаною до національних прав усіх народів, турботою про повноцінний політичний, економічний, соціальний і духовний розвиток народу України, визнанням необхідності побудови правової держави, а також меті утвердити суверенітет і самоврядування народу України, було підтримано більше ніж 98 % депутатів Верховної Ради Декларацію про державний суверенітет України (Мамонтов, 2021: 79).

Верховною радою УРСР постановлено вважати день 16 липня 1990 року Днем проголо-

шення незалежності України і щорічно відзначати як державне свято України. Утім, оскільки 24 серпня 1991 року Верховна Рада України ухвалила Акт проголошення незалежності України, який в подальшому 1 грудня 1992 року на Всеукраїнському референдумі підтвердив народ України, дату проведення святкування Дня незалежності України було замінено відповідно на 24 серпня (Постанова ВРУ РСР, 1991).

Український народ нарешті здобув омріяну можливість розбудови України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Створення держави, де всі громадяни були рівні перед законом, незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної належності, статі, освіти, політичних поглядів, релігійних переконань, роду і характеру занять, а громадяни всіх національностей становлять народ України (Мамонтов, 2021: 81).

Усвідомлення власної належності до певної нації – це визнання національної символіки, мови, духовних і матеріальних цінностей як основних життєвих пріоритетів (Шумка, 2016). Саме символи акумулюють всі властивості і особливості нації, його історичний шлях, цінності, світобачення, орієнтири. Кожна культура має свою систему символів, які постають як явище, пов'язане з мисленням і свідомістю, фольклором і мовою, і залежать від культурно-історичної духовності народу та зумовлені його ментальністю. Символи виконують функцію механізмів єдності, вони не дають культурі розшаруватися на ізольовані хронологічні пласти. У символах закарбована історія людства й народів світу (Шумка, 2016). Національна символіка для українського народу постає тим оберегом, завдяки якому наш народ вистояв і зберіг свою національну, культурну, самоідентичність тому є корча необхідність популяризації День Державного прапора України, День Державного Гімну України, День Державного герба України та інших символічних свят.

За роки незалежності вперше 15 січня 1992 року музичну редакцію Державного гімну затвердила Верховна Рада України, що знайшло своє відображення у Конституції України, однак тільки 6 березня 2003 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про Державний гімн України» (Закон України «Про Державний Гімн України», 2003).

Сили демократичного спрямування довгий час вели гостру боротьбу за відновлення і пошану державного прапора України, питання державної символіки, державного прапора, неодноразово порушувалося в стінах Верховної ради. Це питання привело до постійних парламентських

баталій між демократичними силами і комуністичною владою та їх прихильниками. Левко Лук'яненко неодноразово піднімав питання про необхідність оновлення символіки: «Перехідний характер нашого парламенту свідчить про те, що ми можемо цілком закономірно поставити як колишню символіку, так і нову символіку. Колишня символіка і так тут присутня в достатній кількості <...> Це через те, що є депутати нового складу, Демократичного блоку, які хочуть оновити Україну і зробити її демократичною незалежною державою <...> вношу пропозицію поставити поруч із старим прапором новий прапор українського народу, жовто-блакитний прапор, і поставити поруч із цим гербом наш тризуб. І тоді це буде справжній перехідний парламент і перехідна символіка» (Стенограми пленарного засідання. Перша сесія Верховної Ради УРСР, 1990).

Дисидентка та депутат Верховної Ради України Ірина Калинець зауважувала щодо важливості питання національної символіки і фундаментального вирішення й обговорення цієї проблеми. Вона попереджала про неоднозначність сприйняття питання у різних регіонах країни, а також можливості для маніпуляцій комуністичною владою державною символікою для введення в оману російськомовні регіони країни (Стенограми пленарного засідання. Перша сесія Верховної Ради УРСР, 1990). Дисидентка мала рацію – радянська влада вносила ідеологічний розкол між західними та східними регіонами, залякувала російськомовне населення і пропагувала ідеї нового возз'єднання.

Представники від Комуністичної партії зауважували про недоцільність упровадження нових українських символів. Комуністи та прокомуністичні сили в парламенті до їх заборони щоразу пропонували оновлювати державу, спираючись на комуністичну ідеологію. На пленарному засіданні Верховної Ради УРСР у 1990 році депутат Лариса Скорик, акцентуючи на цинічній поведінці представників Комуністичної партії, говорила: «Ми були, як кажуть, дискретні, ніхто з Демократичного блоку не наполягав на будь-яких змінах ритуалу. Ці зміни ритуалу внесли як пропозицію товариші з Луганської делегації. Ясна річ, що це деструктивний варіант, усі ми це усвідомлюємо. Сесія перестає нормально працювати. Але я хочу запитати Леоніда Макаровича: в цій ситуації, коли він сказав, що Ірину Калинець було засуджено несправедливо за націоналізм, що синьо-жовтий прапор і зараз називають буржуазно-націоналістичним, а не історичним прапором українського народу. Чия вина в тому, що були засуджені люди несправедливо, що не дотримувався Закон?» (Сте-

нограми пленарного засідання. Перша сесія Верховної Ради УРСР, 1990).

Слід згадати і про Державний Герб України який складається з двох частин Тризуб був затверджений як малий герб України 19 лютого 1992 року постановою Верховної Ради (Постанова ВРУ «Про Державний герб України», 1992) і був закріплений 1996 у Статті 20 Конституції України як «Знак Княжої Держави Володимира Великого», а великий герб України був прийнятий Верховною Радою України на засіданні 24 серпня 2021 року в День Незалежності «Великий Державний Герб України встановлюється з урахуванням малого Державного Герба України та герба Війська Запорізького» (Конституція України, 1996).

Днем святкування дня Державного Герба України є 19 лютого, який на рівні з Днем Державного прапора і гімну залишається символом прагнень українського народу до волі і процві-

тання, символізуючи для українців в усьому світі нерозривний зв'язок із Батьківщиною.

Висновки. Лише національна культура збагачує народ загальнолюдськими цінностями, залучає людину до творчої діяльності, виховує високодуховну особистість. Вхідження в глобалізаційні процеси вимагає від нас уміння в надскладних ситуаціях зберегти свої національні святині, відстояти своє власне «Я».

Формування державних свят в Україні відбулося в складних умовах в період перебудови і здобуття незалежності України, що було зумовлено відсутністю державної незалежності і протилежного ідеологічного впливу іноземних держав на частини української території. Однак, слушно зазначити що їх основу заклала тисячолітня історія існування української нації, від часів Київської Русі до сьогодні, яка відображається в державній символіці України її святах і традиціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко Н. Теоретичні аспекти дослідження цінностей. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2013. № 2. С. 62-67.
2. Бодак Я. Календарні свята, обряди, пісні Горличчини (Лемківщина). *Народна творчість та етнографія*. № 1. 2010. С. 66-77
3. Гаєвська Т. Державні радянські свята: історико-культурологічний аспект. *Культурологічна думка*. 2013. № 6. С. 153-159.
4. Главацька Н. Покрова в Україні: походження свята, народні традиції його відзначення. *Scientific Collection «InterConf»*. 2024. С. 137-140.
5. Глазунов С. Державні свята і формування національних цінностей. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. № 3. 2012. С. 37-43.
6. Гончарук Г, Шановська О. Національна ідея і Народний рух України. *Астропринт*. 2004. С. 170.
7. Закон України. Про Державний Гімн України. 2003.
8. Каганов Ю. Радянські свята та обряди у контексті ідеологічної політики в Україні другої половини ХХ ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2013. № 36. С. 186-194.
9. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.
10. Мамонтов І. 30 років незалежності України: міжнародно-правові аспекти правонаступництва держави. *Нове українське право*. № 4. 2021. С. 77-83.
11. Пилипчук Р. Державні свята. *Енциклопедія Сучасної України*. 2007.
12. Поправко О. Свято як маніфест суспільного ідеалу. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2021. № 1. С. 39-44.
13. Постанова. Верховної Ради України. Про Державний герб України. 1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-XII#Text>
14. Постанова. Верховної Ради Української РСР. Про проголошення незалежності України. 1991.
15. Сабат П. Свята, та формування. Історія виникнення та формування свята співстраждання Пресвятої Богородиці в УГКЦ. *THE HISTORY OF THE ORIGIN AND*. № 6. 2023. С. 184-185.
16. Слущка Ю. Від Божественного до мирського: традиції та інновації в радянських ритуалах. *Схід*. № 4. 2013. С. 166-170.
17. Стенограми пленарного засідання. Перша сесія Верховної Ради УРСР. *Бюлетень*. № 9. 1990.
18. Тарапон О. Державні свята в Україні 1920–1930-х рр. як засіб формування радянських політичних цінностей. *Актуальні питання гуманітарних наук*. № 15. 2016. С. 96-102.
19. Шумка М. Українська національна символіка як репрезентант національної ідентичності. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. № 9. 2016. С. 153-158.

REFERENCES

1. Babenko N. (2013) Teoretychni aspekty doslidzhennia tsinnosti. [Theoretical aspects of value research] *Visnyk Nacionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv*. 2. 62-67. [in Ukrainian].
2. Bodak Ya. (2010) Kalendarni sviata, obriady, pisni Gorlychchyny (Lemkivshchyna) [Calendar holidays, rites, songs of Gorlychchyna (Lemkivshchyna)] *Narodna tvorchist ta etnohrafia*. 1. 66-77. [in Ukrainian].

3. Haievska T. (2013) Derzhavni radianski sviata: istoryko-kulturolohichni aspekt. [State Soviet holidays: historical and cultural aspect] Kulturolohichna dumka. 6. 153-159. [in Ukrainian].
4. Hlavatska N. (2024) Pokrova v Ukraini: pokhodzhennia sviata, narodni tradytsii yoho vidznachennia (Intercession in Ukraine: the origin of the holiday, folk traditions of its celebration) Scientific Collection «InterConf». 137-140. [in Ukrainian].
5. Hlazunov S. (2012) Derzhavni sviata i formuvannia natsionalnykh tsinnosti [State holidays and formation of national values] Filosofiia ta politolohiia v konteksti suchasnoi kultury. 3. 2012. 37-43. [in Ukrainian].
6. Honcharuk H, Shanovska O. (2004) Natsionalna ideia i Narodnyi rukh Ukrainy [The national idea and the People's movement of Ukraine] Astroprynt. 170. [in Ukrainian].
7. Zakon Ukrainy. (2003) Pro Derzhavnyi Himn Ukrainy [About the National Anthem of Ukraine]. [in Ukrainian].
8. Kahanov Yu. (2013) Radianski sviata ta obriady u konteksti ideolohichnoi polityky v Ukraini druhoi polovyny XX st. [Soviet holidays and ceremonies in the context of ideological policy in Ukraine in the second half of the 20th century] Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnogo universytetu, 36. 186-194. [in Ukrainian].
9. Konstytutsiia Ukrainy, pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy (1996). [in Ukrainian].
10. Mamontov I. (2021) 30 rokiv nezalezhnosti Ukrainy: mizhnarodno-pravovi aspekty pravonastupnytstva derzhavy [30 years of Ukraine's independence: international legal aspects of state succession. New Ukrainian law] Nove ukrainske pravo. 4. 2021. 77-83. [in Ukrainian].
11. Pylypchuk R. (2007) Derzhavni sviata [State holidays]. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy. [in Ukrainian].
12. Popravko O. (2021) Sviato yak manifest suspilnoho idealu. [The holiday as a manifesto of the social ideal] Perspektyvy. Sotsialno-politychnyi zhurnal. 1. 39-44. [in Ukrainian].
13. Postanova. Verkhovnoi Rady Ukrainy (1992) Pro Derzhavnyi herb Ukrainy [About the State Emblem of Ukraine]. [in Ukrainian].
14. Postanova. Verkhovnoi Rady Ukrainiskoi RSR. (1991) Pro proholoshennia nezalezhnosti Ukrainy [About the declaration of independence of Ukraine]. [in Ukrainian].
15. Sabat P. (2023) Sviata, ta formuvannia. Istoriiia vynykennia ta formuvannia sviata spivstrazhdannia Presviatoi Bohorodytsi v UHKTs [Holidays and formation. The history of the origin and formation of the Feast of the Compassion of the Most Holy Theotokos in the UGCC] THE HISTORY OF THE ORIGIN AND. 6. 184-185. [in Ukrainian].
16. Slutska Yu. (2013) Vid Bozhestvennogo do myrskoho: tradytsii ta innovatsii v radianskykh rytualakh [From the Divine to the Mundane: Traditions and Innovations in Soviet Rituals] Skhid. 4. 166-170. [in Ukrainian].
17. Stenohramy plenarnoho zasidannia (1990) Persha sesiia Verkhovnoi Rady URSR [The first session of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR] Biuletten. 9. [in Ukrainian].
18. Tarapon O. (2016) Derzhavni sviata v Ukraini 1920–1930-kh rr. yak zasib formuvannia radianskykh politychnykh tsinnosti [Public holidays in Ukraine in the 1920s and 1930s. as a means of forming Soviet political values] Aktualni pytan- nia humanitarnykh nauk. 15. 96-102. [in Ukrainian].
19. Shumka M. (2016) Ukrainska natsionalna symbolika yak reprezentant natsionalnoi identychnosti [Ukrainian national symbols as a representative of national identity] Aktualni problemy filosofii ta sotsiolohii. 9. 153-158. [in Ukrainian].